

Yeni Medyanın Nefret Dili: Suriyeli Mültecilerle İlgili Ekşi Sözlük Örneği ¹

Tülay Yazıcı

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

İletişim Fakültesi

Kocaeli Üniversitesi

Kocaeli

Özet

Geçmişte geleneksel medya araçları içerisinde yaygınlaşan nefret söylemi günümüzde yeni iletişim teknolojileri ile birlikte farklı medya alanlarında da etkili olmaktadır. Daha kolay ulaşım ve erişim imkanı, denetimsiz ifade özgürlüğü ve iletişimin olanaklarının var olduğu yeni medya ortamlarında çok rahat üretilen nefret söylemleri bir çok konu ve kesimle ilgili yaygın şekilde üretilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada, Türkiye’de sosyal medya araçları içerisinde etkin kullanım alanına sahip Ekşi Sözlük’te üretilen ve paylaşılan nefret söylemi ele alınmaktadır. Ekşi Sözlük’te “Türkiye’de Suriyeli İstemiyoruz” başlığıyla açılan kampanyada Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemi incelenmiştir. Çalışmanın amacı, Ekşi Sözlük bağlamında yeni medyada gün geçtikçe yaygınlaşan nefret söylemine dikkat çekmek; ele alınan kampanyada kullanılan nefret söylemlerinde ayrımcılığı, ötekileştirmeyi ve yabancı düşmanlığını teşvik eden yorumların hangi biçimlerde ifade edildiğini ortaya koymaktır. Çalışmada, söz konusu kampanyanın bitiş tarihinden itibaren 17 Şubat 2014 - 7 Mart 2015 tarihleri arasında son bir yıl içerisinde yazılan yorumlar eleştirel söylem analizi yöntemiyle kategorize edilerek çözümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mülteciler, Nefret Söylemi, Yeni Medya, Ekşi Sözlük

New Media Hate Language: A Sample from “Ekşi Sözlük” Regarding Syrian Refugees

Abstract

The hate discourse that spread throughout traditional media is now effective again in different media organizations with new communication technologies. With hate discourse produced very comfortably in the new media environment where there is easier transmission and access, uncontrolled possibilities of freedom of expression began to be produced widely in relation to many issues and areas. This study examines the hate discourse produced and shared in “Ekşi Sözlük” with tremendous potential throughout social media tools in Turkey. The hate discourse was examined in a campaign against Syrian people living in Turkey which was started within “Ekşi Sözlük” titled “We do not want the Syrians in Turkey.” The aim of this study is to draw attention to the hate discourse spreading day by day in the context of “Ekşi Sözlük” and to demonstrate the hate speech used in the campaign and how the comments promote xenophobia, discrimination, and marginalization. In the study, comments which were written in the past year from the date the campaign ended, from February 17, 2014 to March 7, 2015, were analyzed by categorizing by using critical discourse analysis.

Keywords: refugees, hate speech, new media, Ekşi Sözlük

¹ Makale International Scientific Researches Association & Journal (IBAD) / 1. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar İnsan Ve Toplum Bilimleri Konferansı'nda (19-22 Mayıs 2016 Madrid, İspanya) bildiri özet kitabında "Bildiri Özeti" olarak yayımlanmıştır.

Giriş

İnsanda bulunan nefret duygusu ile, sosyal ve toplumsal yaşam içerisinde belirli kesim veya gruba yönelik, onları hedef alarak aşağılayan, ayırıştırıcı, olumsuz düşünceler içeren söylemlerin oluşturulması ve kullanılması sonucunda nefret söylemi ortaya çıkmaktadır. Nefret söylemi, bir kişiyi ya da grubu; ırkı, etnik kökeni, cinsiyeti, cinsel eğilimleri, dini, mezhebi, siyasi tercihi, ideolojisi, sosyo-ekonomik durumu, fiziksel özellikleri, fiziksel engeli ya da hastalığı nedeniyle ayırt etme, dışlama, ötekileştirme, aşağılama, hedef gösterme, yıldırma, düşmanlaştırma gibi nefret biçimlerini ifade eden, yayan, teşvik eden, savunan dilsel pratiklerdir (Öztekin, 2015, s. 926).

Suriye’de yaşanan iç savaşın sonucunda Türkiye’ye sığınan çok sayıda mültecinin büyük çoğunluğu Suriye sınırına yakın illerde kendi çabalarıyla barınmaya çalışmaktadır. Ulaşım imkanı bulan Suriyeli mülteciler farklı illere göç etmektedir. İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde ciddi oranlarda Suriyeli mülteci nüfusu oluşmuştur (www.istanbul.mazlumder.org). Gerek toplumsal hayatta gerekse sosyal medya ortamlarında Suriyeli mültecilerin varlıkları ve yaşam koşulları farklı görüşlerin oluşmasına sebep olmuştur. Suriyeli mültecilere karşı olumlu görüşlerin yanı sıra sosyal medya ortamlarında nefret söylemi içeren kampanyalar başlatılmıştır.

Sosyal yaşamda ve geleneksel medya ortamlarında yaygınlaşan nefret söylemi artık yeni iletişim teknolojileri ile birlikte farklı medya alanlarında da etkili olmaktadır. Daha kolay ulaşım ve erişim imkanı, denetimsiz ifade özgürlüğü ve iletişimin var olduğu yeni medya ortamlarında çok rahat üretilen nefret söylemleri bir çok konu ve kesimle ilgili olarak yaygın şekilde üretilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada nefret söyleminin ne olduğu, türleri ve ne tür pratiklerle üretildikleri, Suriyeli sığınmacılara yönelik Ekşi Sözlük’te üretilen ve paylaşılan nefret söylemi ele alınacaktır. Çalışma, Ekşi Sözlük ortamında nefret söyleminin kullanıcılar tarafından bilinçli veya bilinçsizce yeniden üretilip dolaşıma sokulmakta olduğu varsayımına temellenmektedir.

Bu varsayım doğrultusunda çalışmanın sonucunda, Ekşi Sözlük bağlamında yeni medyada gün geçtikçe yaygınlaşan nefret söylemine dikkat çekmek, internette kullanıcıların nefret içeren ifadeler kullanarak ayrımcılığı, ötekileştirmeyi ve yabancı düşmanlığını teşvik eden yorumların bulunduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmada, Ekşi Sözlük ortamında 2013 yılında “Türkiye’de Suriyeli İstemiyoruz” başlığıyla açılan kampanyada, 17 Şubat 2014 - 7 Mart 2015 tarih aralığında Ekşi Sözlük yazarları tarafından yazılan 112 adet entry, Teun Van Dijk’in eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir (Van Dijk, 2003). Nefret söylemine ilişkin oluşturulan kategorilerde, Uluslararası Hrant Dink Vakfı’nın nefret söylemine ilişkin hazırladığı raporlarda yer alan, Türkiye’ye özgü dil ve kültür farklılıklarını da dikkate alarak belirlenmiş nefret kategorileri kullanılmıştır. Yorumlar çözümlenirken, nefret söylemi düzeyine ulaşan yorumların bulunup bulunmadığı, nitelikleri ve özelliklerinin neler olduğu kategorilere ayrılarak ortaya konulmaktadır.

Nefret Söylemi

“Nefret” kelime anlamı Antik Grekçe’de “kedos”, Latince’de “odium”, İngilizce’de “hate/hatred”, Almanca’da “hassen”, Fransızca’da “haine” dir (Ataman, 2012, s. 50). Türkçe’de kullanılan nefret kelimesi Arapça kökenlidir ve Türk Dil Kurumu’nda yer alan tanıma göre (www.tdk.gov.tr) “bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu” ve “tiksinme/tiksinti” anlamlarına gelmektedir.

Söylem kelimesi Türk Dil Kurumu’nda “söyleyiş, söyleniş, sesletim, telaffuz”, “kalıplaşmış, klişeleşmiş söz, ifade”, “bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez” olarak tanımlanmıştır. Söylem, dil içinde tanımlanmış toplumsal kökenli bir ideolojidir. Bu noktada ‘söylem’ kavramı önem kazanmaktadır. Çünkü söylem,

ideolojilerin yeniden üretilmesinde ve günlük ifadelerde çok önemli bir rol oynamaktadır (van Dijk, 2003, s. 13). Bir gruba ait olarak konuştuğumuzda kullandığımız söylemlerin çoğu belli bir ideolojik temele dayanan görüşlerimizi ifade eder (van Dijk, 2000, s. 9). Söylem, ideolojilerden beslenirken aynı zamanda da ideolojilere göre şekillenir. Ayrıca söylem ideolojilerimizi belirler veya onları değiştirir (van Dijk, 2003, s. 111). Van Dijk, eleştirel söylem analizini kısaca şöyle tanımlamaktadır: "Eleştirel söylem analizi esas olarak politik ve toplumsal bağlamdaki metin ve konuşmalar içinde toplumsal iktidarın kötüye kullanımının, egemenliğin ve eşitsizliğin üretilmesinin, uygulamaya konmasının ve direnişin çalışılmasına dönük analitik bir araştırma türüdür" (van Dijk, 2001, s. 352).

Söylem, ırkçılığın ve ayrımcılığın toplumsal ve bilişsel uzantılarının ifadesel göstergesidir. Ayrımcılığı söylem aracılığıyla, konuşmalar ve metinlerle öğreniriz. Toplumda var olan egemen söylem; toplumsal ayrımcılığın devamının yanı sıra kendi önceliğini ve etkin rolünün de devam etmesini arzulayan egemen ideoloji ve bu ideolojiyi savunan egemen gruplar tarafından üretilmektedir (Çınar, 2013, s. 141).

Söylemde yer alan dilsel pratikler nefret söyleminde de yer almaktadır ve bu pratikler üzerinden nefret söylemi gerçekleşmektedir. Bu dilsel pratiklerin kullanımında; alaycı, küfürlü, saldırgan, öfkeli, kaba, kızgın, sert, kışkırtıcı, küçümseyici, argo, sıra dışı, hedef gösterileni ayrıştıran ve etiketleme amacı taşıyan sözcükler yer almaktadır. Nefret söyleminin temelindeki dışlama pratiğinde "ötekilik" oluşturma, en basit şekliyle bireysel anlamda "ben olmayan", toplumsal anlamda "biz olmayan" yer almaktadır (Yanikkaya, 2009, s. 24).

Van Dijk'a göre (2003, s. 24) ideolojiler, belirli bir grup tarafından paylaşılan inançların başlıca toplumsal temsillerini oluşturmaktadır. İdeolojiler, belirli bir grup etrafında ortaya çıkar, bu gruplar kendileri ile ilgili algıları diğer grupların algılaması ve bu şekilde temsil edilmesini sağlayacak yapıyı grup üyelerine sunarlar. Böylece grup üyeleri ve diğer gruplar arasındaki sınırlar ideolojik temsil açısından belirginleştirilir ve bireylere "biz" ve "öteki" bilinci aşılabilir olur. Bu süreç, söylemin yaygınlaşmasını ve belirlenen temsillerin egemen bir düşünceye dönüşmesini sağlar.

Van Dijk söylem kavramının üç ana boyutu olduğundan söz etmektedir; dil kullanımı, inançların iletilmesi ve toplumsal durumdaki etkileşim. Birinci boyut daha çok dilbilimi, ikinci boyut psikoloji ve üçüncü boyut da ağırlıklı olarak sosyal bilimlerin araştırma alanına girmektedir (Evre, 2009, s. 108-109).

Nefret söyleminin belirli ve net bir tanımı bulunmamasıyla birlikte, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 1997 yılında kabul edilen 20 sayılı tavsiye niteliğindeki kararında (<http://www.hsyk.gov.tr>) yer alan nefret söylemi tanımı uluslararası anlamda tanımlayıcı olarak kabul edilmektedir. İlgili kararda yer alan nefret söylemi tanımı şu şekildedir:

"İrkçi nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dahil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır. Bu anlamda nefret söylemi mutlaka belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları içermektedir" (Weber, 2011, s. 3).

Nefret söyleminin temelinde yer alan duygu ve düşünceler toplumsal temellidir, gündelik ve sosyal hayatın içinde yer alır ve sürdürülür. Nefret söyleminin hedefinde yer alan kişiler ve gruplarla ilgili oluşturulan duygu ve düşünceler aile ortamlarında, eğitim kitaplarında, metinlerde, gündelik konuşmalarda ve iletişim araçlarında üretilmekte ve yaygınlaşmaktadır. Böylelikle nefret söylemi normalleşmektedir.

"Nefret söylemi" kavramı çok sayıda durumu kapsamaktadır (Weber, 2009, s. 3-4).

1. Irkçı, kişilere veya gruplara yönelik nefretin belirli bir ırka ait olmaları nedeniyle kışkırtılması
2. Dinsel nedenlerle inananlar ile inanmayanlar arasındaki ayrıma dayalı nefretin kışkırtılması
3. Avrupa Konseyi'nin Bakanlar Komitesi'nin "nefret söylemi" üzerine Tavsiye Kararı'nda kullanılan ifadelerle göre "saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezilik şeklinde ifadesini bulan" hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret türlerinin kışkırtılması.

Nefret söyleminin türleri "siyasal", "kadınlara yönelik", "yabancılara ve göçmenlere yönelik", "cinsel kimlik temelli", "inanç ve mezhep temelli" ve "engellilere ve çeşitli hastalıklara yönelik" başlıklar altında sıralanmaktadır (Binark ve Çomu, 2013, s. 209-211).

Siyasal Nefret Söylemi: Belirli bir siyasal bir düşünceyi ve savunucularını hedef alan nefret söylemidir. Bazı durumlarda tamimiyle bir ideolojiyi ya da yalnızca bir veya birkaç siyasi partiyi veya çok daha küçük grupları hedef almaktadır.

Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi: Temelde cinsiyetçi ifadelerin kullanılarak aşağılama amaçlı söylemler kullanılarak kadının konumu ikincilleştirilir.

Yabancılara ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi: Bu tür nefret söylemi ırkıktan beslendiği için yabancıları, göçmenleri ve/veya etnik grupları hedef almaktadır. Farklı etnik gruplar "düşman" olarak hedef gösterilerek toplumda korku ve kaygı kaynağı olarak konumlandırılmaktadır. Ülkemizde ve diğer ülkelerde bu nefret türünün örnekleri oldukça fazladır.

Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi: Heteroseksüel cinsel kimlik dışındaki cinsel kimliklere sahip kişileri hedef alan nefret söylemidir ve geyleri, lezbiyenleri, biseksüelleri, travesti ve transseksüelleri hedef alarak, bu cinsel kimlikleri 'sapkın' ve 'iğrenç' olarak etiketlemektedir.

İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi: Farklı dinler ve mezheplerle ilgili üretilmektedir. Türkiye'de Müslümanlık dışındaki dinlerin yanı sıra, özellikle Sünni mezhebi dışındaki tüm mezheplere, başta Alevilikle ilgili üretilmektedir.

Engellilere ve Çeşitli Hastalıklara Yönelik Nefret Söylemi: Fiziksel veya zihinsel engellilere ya da bazı hastalıklara sahip kişilere yönelik üretilmektedir. Kaynağı, sosyal ve/veya ekonomik olabildiği gibi bunlardan tamamen bağımsız da olabilmektedir.

Nefret söylemi kavramı ilk defa 1986 yılında Amerika'da New York'ta beyaz bir grup öğrencinin siyahi bir kişiye saldırmasının haberlere yansımaları sonucunda kullanılmaya başlanmıştır. Kavramın içeriği 1990'lı yıllarla birlikte ırk, din ve inançlara yönelik saldırılar haricinde, cinsel yönelim, ulusal köken, engelliler ve toplumsal cinsiyet rollerini de kapsayacak şekilde incelenmiştir (Ritzer, 2009). 1994 yılında ise Ruanda Soykırımı sırasında kullanılan nefret söylemi, bir milyon civarı Tutsi halkının katledilmesinde önemli rol oynamıştır (www.arsivbelge.com).

Nefret söylemi diğerine duyulan tahammülsüzlük ve hoşgörüsüzlük duygusuyla kendini her daim öfke ve nefret dolu ifadelerle oluşturduğu için bazı durumlarda normal ve mantıklı olarak kabul edilebilir (İnceoğlu ve Çoban,

2014, s. 66). Bu bağlamda nefret söylemi ile ifade özgürlüğü anlam açısından birbirine karıştırılmaktadır. Nefret söylemi korku, dışlama, ötekileştirme oluşturarak farklı olanı susturmayı amaçladığından ifade özgürlüğünün anlamını daraltarak bu özgürlüğe zarar vermektedir (Kaymak, 2010, s. 276).

Şiddet yalnızca fiziksel değil psikolojik de uygulanabilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde nefret söylemi şiddetin bir tür söylesel biçimidir (Van Dijk, 2010, s. 33). Nefret söylemi, taşıdığı olumsuz duygularla birlikte toplumu oluşturan gruplar arasındaki sistematik hiyerarşiyi belirten; dışlama, değersizleştirme ve düşmanlaştırma ideolojisini temsil etmektedir (Göregenli, 2013, s. 57).

Nefret söylemi ve nefret suçu karıştırılan farklı kavramlardır. Nefret söyleminde de hukuksal açıdan bir suç söz konusudur. Nefret söyleminin cezalandırıldığı durumlarda, nefret içerikli söylem suçun konusunu oluşturmaktadır. Bu nedenle nefret suçunda olması gereken suç unsuru, nefret söylemi için geçerli değildir. Ancak, bazı durumlarda nefret söylemi, nefret suçunun bir unsuru olabilir. Örneğin, nefret suçu işlenmeden önce, işlenirken veya işlendikten sonra nefret içerikli ifadeler kullanılması, önyargının ispatı anlamında değerlendirilerek nefret suçu kapsamında ele alınmaktadır. Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışa vurulduğu ifade biçimidir (İnceoğlu ve Sözeri, 2012, s. 24). Nefret söylemi ve nefret söyleminin son noktası olan nefret suçlarının temelinde 'öteki'ne karşı hissedilen rahatsızlık düşüncesi yatmaktadır (İnceoğlu ve Çoban, 2014, s. 66). Nefret söyleminin içinde potansiyel şiddet yer aldığı için, nefret söylemi işlevsel açıdan şiddetin altyapısını hazırlamaktadır (Alğan ve Şensever, 2010, s. 17).

Kaynak: (Ataman, 2012, s. 62).

Yukarıdaki piramitte görüldüğü üzere nefret söylemi, son aşamada yer alan soykırım uygulamaların en alt basamağında yer almakta ve diğer süreçlerdeki uygulamaların temelini oluşturmaktadır. Önyargılar, kalıp yargılar ve nefret söylemiyle başlayan süreç ilk olarak anayasalarla belirlenen ayrımcı uygulamalara, daha sonrasında fiziksel saldırı ve şiddet içeren nefret suçlarına ve son olarak da soykırıma kadar gitmektedir.

Nefret suçu kavramı, ilk kez 1986 yılında nefret söylemi ile birlikte yaygın olarak kullanılmış ve 1990'ların başından itibaren ırk, din ve inanca yönelik saldırıların dışında, cinsel yönelim, ulusal köken, engellilik durumu ve toplumsal cinsiyet rollerini de kapsamaya başlamıştır. Terimin günümüzde kazandığı önem 1960'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler ve bu hareketlerin nefret suçlarına karşı başlattığı mücadele ile ilgilidir. Nefret suçu teriminin yakın tarihlerde kullanılması bu suçların geçmişte yaşanmadığı anlamına gelmemektedir (Alğan ve Şensever 2010, s. 9). Türkiye'de yakın tarihlerde kullanılmaya başlayan nefret söylemi kavramı 2006 yılından bu yana meydana gelen nefret suçları kapsamında da tartışılmaya da başlamıştır (Göregenli, 2009, s. 30).

Toplumsal düzende konumlandırılan "biz" kavramı, biz bilincinden farklı olanlara yönelik ayrımcılığa, sonrasında nefret söylemine ve bir süre sonrada nefret söyleminin tetiklediği nefret suçlarına dönüşmektedir. Toplumsal yaşam içerisinde bireyin aidiyet duyduğu alan ve sınırların dışında kalanlar 'onlar/ötekiler' olarak anlamlandırılarak soyutlanmaya başlanır ve nefret, önyargı, korku, ırkçılık, düşmanlık ve ayrımcılık duygularının oluşturduğu nefret söylemleri bizden olmayanı hedef almaya başlar.

Etnik ve Irksal Nefret Söylemi

"İrk" kelimesi Latince'de "rati", İngilizce'de "race" olarak kullanılan kavramın kelime anlamı "kronolojik sıralama" anlamına gelmektedir. 17. ve 18. yüzyıllarda antropolojide ırk konusundaki çalışmalar Avrupa merkezli olarak yaygınlaşmıştır. Kavramın modern anlamda kullanımında insanların biyolojik olarak sınıflandırılması yer almaktadır (Barın, 2014, s. 9).

İrk kavramı toplumsal yetkinlik anlamında kullanılmaya başlandıktan sonra doğanın moralsizleştirilmesinin belirtisi olarak kabul edilmiş ve doğa yasalarının yardımı ile gruplar arası ve grup içi ilişkiler düzenlenmiştir. Sosyal ilişkiler, biyolojik özelliklerin farklı sosyal grupların tasarlanması işlevine sahip olmayacak şekilde yapılandırılmış ve geliştirilen yapay-bilimsel ırk teorisi ile desteklenmiştir (Alver, 2003, s. 100).

İlk defa "İrkçilik" kavramını kullanan akademisyenlerden olan Ruth F. Benedict, ırkçılığı "Race and Racism" isimli kitabında, "bir etnik grubun yaratılıştan aşağı bir derecede olduğu kabul edilerek kınanması veya aşağılanması; diğer bir grubun yaratılıştan üstün kabul edilerek yüceltilmesi, dogması" olarak tanımlamıştır (Benedict, 1996, s. 465). Schaefer'a (1990, s. 465) göre ise ırkçılık bir ırkın üstün olduğu inancına sahip irksal üstünlük öğretisidir.

İrkçiliğin söylemsel özelliklerini belirten Teun A. van Dijk, (2005, s. 413), kavramın günümüz ırkçılığının da en önemli özelliklerini taşıdığını, hem daha yaygın kullanıldığını hem de bizden farklı olanları tanımlamak için bir kriter olduğunu belirtmektedir.

Nefret söylemi ve ırkçılık, günümüzde kullanılan iletişim ortamlarının ortaya çıkmasından önce de toplumsal bir sorun olarak mevcuttu. İrkçi gruplar, 1970'lerde, telefon şebekesinin yanı sıra başka iletişim araçlarından da yararlanmaktaydı. Örneğin, Kanada'nın Toronto kentinde beyaz ırkın üstünlüğünü savunan Neo-Nazi Western Guard Partisi bir telesekreter cihazıyla nefret propagandası yapıyordu ve bu durum 1980'lerin sonlarında hukuki tartışmalara da konu oldu. İletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucunda ırkçı, ayrımcı gruplar ırkçılığı ve yabancı düşmanlığını destekleyecek modern ve güçlü araçlar elde ettiler ve bu durum mevcut sorunun başka bir boyuta taşınmasına sebep oldu. Bu dönemde bilgisayarlarda, bilgisayar duyuru tahtaları (computer bulletin boards) ve ağlarda ırkçı ifadeler kendine yer bulmuşlardır (Akdeniz, 2010, s. 177-178).

1990'ların ortalarından itibaren İnternet üzerinden ırkçı söylemlerin yayılması artmaya başlamış, 1995 yılında da eski Ku Klux Klan üyesi Don Black tarafından Stormfront55 adlı web sitesi kurulmuştur (Doğu, 2010, s. 229). 1998 yılında ise Kanada'da Ernst Zündel tarafından Holocaust Denial (Soykırımı İnkâr) adlı web sitesi açılmıştır. Beyaz ırkın üstünlüğünü savunan bir forum sitesi olan Stormfront, Jessie Daniels'ın 2009 yılında yaptığı ve İnternet üzerinden yayılan ırkçılığın ortaya konduğu Cyber Racism adlı çalışmanın konusunu oluşturmuştur (Çomu, 2012, s. 128).

Geçmişten günümüze devam eden ırkçı düşüncenin ifade biçimlerinde ciddi boyutta nefret söylemleri yer almaktadır. İrk temsilinin etki alanı ve boyutları çok kapsamlı olduğu için nefret söylemin suç unsuru taşıması olasılığının en yüksek olduğu söylemler ırkçılıkla ilgili üretilen nefret söylemleridir. Geleneksel medyaya yer alan söylemlerin yanı sıra sosyal medyada kullanılan etnik ve ırk kökenli üretilen nefret söylemleri hedef gösterme ve düşmanlaştırma şeklinde çok rahat şekilde ifade edilmektedir.

Yabancılara ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi

Yabancıları, göçmenleri ve/veya etnik grupları hedef alır ve ırkıktan da beslenmektedir. Farklı etnik grupları toplumda korku, endişe, kaygı kaynağı olarak göstererek "düşman" olarak ifade edilmektedir (Tuğrul ve Çomu, 2012).

İrkçı, ayrımcı söylemlerin oluşmasında biz ve onlar karşıtlığı çok önemlidir. Azınlıklar, yabancılar ve göçmenler toplumda fazlalık olarak görülmektedir. Bu nedenle yabancılar, göçmenler ve çoğunlukla azınlıklar "kovulması, sürülmesi ve savaşılmaması gereken" düşman olarak görülmektedir (Köker ve Doğanay, 2010, s. 51-55).

Ülkemizde de bizden olmayan ötekiye karşı oluşturulan söylemlerde toplumsal yargılar baskındır. Ait olduğu grup kimliği nedeniyle yönlendirilen nefret duyguları medya aracılığıyla sürekli üretilmekte ve paylaşılmaktadır. Türkiye'de Ermenilere, Kürtlere, eşcinsellere ve son yıllarda Suriyeli göçmenlere yönelik oluşturulan nefret duygusu ve söylemleri bu açıdan değerlendirilebilir.

Suriyeli Mülteci Olgusu

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) tanımlamasına göre (2009, s. 65) mülteci; "ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi'dir.

Başka ülkelerden göç alan ülkelerde yaşanan sorunların başında yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gelmektedir. Ayrıca, sosyal dışlanma, ekonomik zorluklar, kötü çalışma koşulları, ayrımcılık pratikleri, "günah keçisi" ilan etme gibi sorunlar da yaşanmaktadır. Bu nedenle, çoğu zaman mülteciler; sığındıkları ülkede bir sorun unsuru ve birçok sorunun da kaynağı olarak görülmektedir. "Günah Keçisi" üretme mekanizması bu açıdan önemlidir. "Durkheim tarafından ortaya konan "günah keçisi" kuramı, yoksunluk saldırganlık-yansıtma sıralamasına dayanan varsayıma dayanır. Duyguları yoksunluk ve saldırganlık yaratır; saldırganlık ise savunmasız günah keçilerine yönelir. Bu sırada uygulanan şiddet daha sonra, olumsuz yargılar akılcı olarak kabul edilir ve doğrulanır" (Schnapper, 2005, s. 137). Bu durum büyük oranda ekonomik etkenlerle ilgilidir. Mültecilerin çoğunlukta yaşadığı ülkelerde işsizlik, toplumsal huzursuzluk ve suç oranları arttığı zaman bu durumun suçlusunu olarak mülteciler hedef gösterilir.

Uluslararası göç ve mülteciler sorununun yoğun yaşandığı ülkelerde mülteci algısı; yabancı korkusu ve etnik şiddet gibi güvenlik tehditlerine dönüşerek, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları olumsuz etkileyebilmektedir (Deniz, 2014, s. 177). 2011 yılı Mart ayında Suriye'de başlayan iç savaş neticesinde Türkiye'ye yasal ve yasadışı yollardan çok sayıda mülteci gelmiş ve bu sayı her geçen gün ve yıllarda artmıştır. Türkiye, yaklaşık 2 milyonu Suriyeli olan 2,2 milyonluk bir nüfusla, dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülkedir (<http://www.tusev.org.tr>). Bu kadar yüksek sayıda mülteci nüfusuna koruma sağlanması ve bu kişilerin entegrasyonu için yaklaşık 6,7 milyar avro harcayan bir ülke için bu konu çok önemli bir sorundur. Ekim 2014'de çıkarılan "Geçici Koruma" kapsamındaki Suriyeliler sağlık, çeviri ve eğitim hizmetlerinden faydalanabilmektedirler ancak bazı hukuki boşluklar mevcuttur. Türk toplumu, Suriyeli mültecilere ilişkin yüksek bir kabul düzeyine sahip olmakla birlikte, kamu hizmetlerindeki aksamalar, ekonomik ve güvenlik kaygıları, temel haklara ilişkin konularda bazı hassasiyetlerin de olduğu belirtilmektedir (Tunç, 2015, s. 59).

Van Dijk'a göre (2003, s. 79-107) mültecilerle ilgili geliştirilen söylemin teması "yük"tür. Mülteciler sığındıkları ülkelerde ekonomik bir yük olarak konumlandırıldıkları için mültecilerin barınmaları, temel ihtiyaçları ve kendilerine yapılan parasal yardımların topluma ciddi mali yükler getirdiği haber metinlerinde ve yapılan konuşmalarda sıklıkla dile getirilir. Kearney'in ifade ettiği gibi (2012, s. 56) modern toplumlarda, popüler medya yabancı olarak nitelenen birey veya azınlıkların dışlanmasında çok önemli bir rol oynamaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi 2015 yılında da Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemi ve saldırıları meydana gelmiştir. Türkiye’de Suriyelilerin vatandaş olarak seçimlerde oy kullanacağı ya da Suriyelilerin gelişile suç oranlarında artış görüldüğü konularının mültecilere karşı oluşan nefret söylemlerinde etkili olduğu göz ardı edilmemelidir (SETA, 2015, s. 291).

Özellikle toplumsal yaşam içerisinde göz ardı edilen, yabancılaştırılan, ötekileştirilerek ayrıştırılan mültecilerle ilgili söylemlerde bu duygular çok net bir şekilde ifade edilmekte ve tanımlamalar bu duygular üzerinden gerçekleştirilmektedir. Mültecilerle ilgili söylemlerde destekleyici ve anlayışlı bir yaklaşım yer alsa da mültecilerle ilgili daha fazla nefret söyleminin geliştirildiği, bu söylemlerin gündelik konuşmalarda, geleneksel ve sosyal medyada yayıldığı gözlenmektedir.

Yeni Medyanın Nefret Dili

Günümüzde gündelik yaşam kullanım alışkanlıklarını değiştiren, artık yaşamın hemen her alanında yaygın olarak kullanılan ve toplumsal yaşamın bazı gerekleri nedeniyle kullanım yoğunluğu giderek artan, adeta beden bir parçası haline gelen bilgisayarlar, cep telefonları, oyun konsolları, internet kısaca bütün bu teknolojiler yeni medya başlığı altında toplanabilir. Dijital bir platform olan “yeni medya” gündelik hayatın yanı sıra iletişim, sağlık, eğlence, kariyer, ticaret, politika gibi insanlığın temel ilgi alanlarında da varlık göstermektedir (Binark, 2007, s. 5). Yeni Medya kavramı internetin 1960’lı yıllarda ortaya çıkışı ile birlikte 1991 yılında web teknolojileri ile gelişme göstermektedir. Web 2.0 teknolojisi ile kullanıcıların web sitelerine katılımıyla etkileşimin gittikçe arttığı, kullanıcıların içerik üretebildiği, ürettiği içeriği başkaları ile kolayca paylaşabildiği yeni bir dönem başlamıştır (Çomu, 2012, s. 42-43). Toplumsal ilişkilere katkı sağlayan yeni medya “etkileşim” özelliği ile bu katkıyı gerçekleştirmektedir. Dijital medyada var olan “etkileşim” özelliği çift yönlü ya da çok yönlü bir iletişim olgusunun ortaya çıkarırken; aynı zamanda da kullanıcılar iletilen içeriğine müdahale edebilecek bir güce sahip olmaktadır (Van Dijk, 2006, s. 3-8).

Çevrimiçi ortamda konuşmanın içerik üretmek, içerik üretmenin de başkalarıyla bağlantı kurmak olduğunu savunan Shirky, (2008, s. 172) sosyal araçlarımızın paylaşma, işbirliği yapma ve birlikte hareket etme eğilimlerini güçlendirdiğini de ifade etmektedir (Shirky, 2008, s. 304).

İnternet ve sosyal paylaşım ortamlarında kullanıcıya sunulan özgürlük ortamı, ortamdaki birey ve toplulukların başka kişilere ve gruplara karşı, ırkçı düşüncelerini, öfkelerini, nefretlerini denetimsiz bir biçimde ifade ettikleri bir alana dönüşmektedir (Aygül, 2010, s. 111). Artık yüzbinlerce grup, topluluk, örgüt çeşitli nedenlerle yeni medya ortamlarında örgütlenmektedir. Bu örgütlenmeler içerisinde aşırı, milliyetçi, ırkçı, ayrımcı, cinsiyetçi homofobik (eşcinsel ve eşcinsellik karşıtı), nefret söylemi üreten çeşitli toplumsal örgütlenmeler de bulunmaktadır. Yeni medyada üzerindeki nefret söylemleri, geniş yelpazedeki siyasal (ırkçı, neonazi, dazlak, Ku Klux Klan mensubu, siyahî ayrımcı, kürtaj karşıtı), zenofobik (yabancı, farklı etnik kökenden göçmelere karşı örgütlenen), homofobik (eşcinsel ve eşcinsellik karşıtı), dini (semitist, anti semitist, radikal İslamcı, anti İslam taraftarları), ve mizojinik (kadınlara karşı nefret duyan) kişi, ve grupların önyargılı veya yanlı eylemlerini kapsamaktadır (Doğu, 2010, s. 228).

Geleneksel medyada genellikle abartma, çarpıtma, ima veya kinaye gibi dolaylı biçimlerde kullanılan nefret söylemi, kullanıcıların içerik üretimine aktif olarak katıldıkları yeni medya ortamlarında da yaygın biçimde küfür, hakaret, aşağılama biçimlerinde daha belirgin ve doğrudan yer almakta hatta bu durum bazı kesimler tarafından ifade özgürlüğünün bir parçası olarak kabul edilmektedir (Öztekin, 2015, s. 926). Yeni medyanın âdem-i merkezietçi, anonim ve ulus aşırı yapısı, nefret söyleminin yeni medyada daha fazla görünür ve yaygın hale gelmesine neden olurken, diğer taraftan da bu içeriklerin denetimini ve yaptırım uygulanmasını zorlaştırmaktadır (Çomu, 2009). Bu bağlamda yeni medya sahip olduğu teknolojik özelliklerden dolayı nefret söyleminin yayılmasını

kolaylaştırarak, özgür ve katılımcı kullanım alanları olması nedeniyle nefret söyleminin normalleştirerek bir anlamda kabul edilmesini ve desteklenmesini de sağlamaktadır.

Yeni medya ortamlarda nefret söylemini çok eski tarihlere dayanmamaktadır. İlk olarak, 1990'lı yıllarda Birleşmiş Milletler yeni medyanın ırkçı ve yabancı düşmanı örgütler tarafından yaygın olarak kullanıldığı belirtmiştir. Birleşmiş Milletler Özel Raportörü 1997'de "İnternet, kamuoyunu etkileme mücadelesinde yeni bir savaş alanı olmuştur. Hala, gazetelerin, dergilerin, radyo ve televizyonun izler-kitle genişliğinin gerisinde olmasına rağmen, İnternet şimdiden insanların imgelemelerini, nefret, ırkçı ve Anti-Semitik tedarik edicilerin iletileriyle ele geçirmiştir" değerlendirmesini ifade etmiştir (Binark, 2010, s. 20).

Türkiye'de özellikle yeni medya kullanımının 2000'li yıllarla birlikte yaygınlaşması, ortamda üretilen nefret yine bu süreçlerde ortaya çıktığını belirtmektedir. Türkiye'de günlük yaşamın içinde, farklı etnik grupları ya da farklı cinsel tercihlerde bulunanları hedef alan nefret söylemlerinin üretildiğini, üretilen bu söylemlerin tekrardan dolaşıma sokulduğu saptanmıştır. Yeni medya ortamlarında üretilen ve dolaşıma sokulan nefret söylemlerinin daha çok kolayca bir araya gelebilen toplumsal örgütlenmeler tarafından üretildiği ortaya konmaktadır. Türkiye'de nefret söyleminin sıklıkla üretildiği ve paylaşıldığı yeni medya ortamları şu şekildedir (Aygül, 2013, 72-91)

- Okur Yorumlarında Nefret Söylemi
- Sosyal Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi
- Bloglarda Nefret Söylemi
- Mikrobloglarda Nefret Söylemi
- Sözlüklerde Nefret Söylemi
- Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi

İnternetle birlikte Türkiye'de sosyal anlamda daha geniş bir toplumsallaşma süreci gerçekleşmiştir. Bir yandan toplumsallaşma süreci gerçekleşirken diğer taraftan demokrasi ve özgürlük arasındaki ayrım ifade özgürlüğü adı altında farklı boyutlara taşınmıştır. Bilgi değersizleştiği ve toplumda siyasal, kültürel, ekonomik hoşgörüsüzlük arttığı için nefret söylemleri de hızla gelişmiştir. Bu sorunu ortaya çıkaran etken ise kullanıcıların aktif içerik üretimi sağladıkları yeni medya ortamlarıdır. "Türkiye'de İnternet'in Durumu 2015 Raporu" bağlamında Ocak-Kasım 2015 tarihleri arasındaki yeni medya kullanım özellikleri değerlendirildiğinde, yeni medya ortamlarıyla birlikte hayatı kolaylaştırıcı sonuçları ortaya çıkarken, öte taraftan da ifadenin ve üslubun nefret söylemi ekseninde sıradanlaştığını ve normalleştiğini sonucu da ortaya çıkmaktadır (<https://www.alternatifbilisim.org>).

Yeni medya ortamları nefret söyleminin yaratıldığı ortamlar değildir. Yeni medyada içerik, kullanıcılar tarafından üretilip yayıldığı için aslında toplumda var olan duygu ve düşünceler yansımaktadır. Toplumun düşünce ve inanç yapısını etkileyen her türlü olgu, medya tarafından yapılan yönlendirmeler ve egemen ideolojiye ait unsurlar, farklı kullanıcıların farklı düşünceleri olarak yeni medya ortamlarında yer almakta ve paylaşılmaktadır. Yeni medya bir anlamda toplumun genelinin temsilini de kısmen sağlamaktadır ve geleneksel medyadaki temsile göre daha avantajlıdır. Aslında nefret söylemi tüm bu etkenler tarafından tarih içerisinde yaşanan sosyal ve kültürel etkilerle süreç içerisinde toplumun yapısında üretilmektedir. Bu bağlamda yeni medya ortamları nefret söyleminin varlığını yaymakta ve kullanıcı katılımını sağlayan Web 2.0 teknolojileri ile yayılmasını sağlamaktadır.

Ekşi Sözlükte Nefret Söylemi ve Suriyeli Mülteciler

2013 yılından itibaren Türkiye'ye mülteci olarak gelen Suriyelilerle ilgili toplumsal ve kültürel kutuplaşma yaşanmaktadır. Toplumda yaşanan bu kutuplaşma söylemlerde kullanılan "göçmen", "kaçak göçmen", "sığınmacı" ve "mülteci" ifadeleriyle ortaya çıkmaktadır. Suriyeli mültecilerle ilgili sosyal medyanın neredeyse her alanında nefret söylemleri üretilmektedir. Mültecilerin bir bölümünün sadece "dilenci", diğer bölümünün "mülteci", bir bölümünün de "terörist" olarak ifade edildiği çok sayıda yeni medya ortamı bulunmaktadır (<https://www.alternatifbilisim.org>).

Ekşi sözlük 15 Şubat 1999 tarihinde kurulmuştur. 'Kutsal Bilgi Kaynağı' sloganıyla yayın yapan site, interaktif bir bilgi paylaşım ortamıdır (Öztekin, 2015, s. 930). Ekşi Sözlük kavram ve konsept sınırlaması olmaksızın, herhangi bir konu, durum ya da kişi ile ilgili bilgi, haber ve yorum niteliği taşıyan ifadeler içeren, yazarlar tarafından açılan entry "giriş ya da kayıt" ile metin içinde yer alan bağlantılar ve 'bakınız' şeklinde verilen linkler nedeniyle sonsuz çağrışımlara olanak veren paylaşımcı bir platformdur (Gürel ve Yakın, 2006, s. 265). Ekşi Sözlük'ün en önemli özelliği, Türkiye'de katılımcılık esasına göre işleyen ilk sözlüktür. Üye yazarların katkılarıyla sürekli olarak gelişen ve güncellenen bir bilgi havuzu vardır. Katılımcı sözlük "collaborative hypertext dictionary", sisteme üye olan kişilerin "yazar" statüsüyle belirli konulara ilişkin fikir ve görüşlerini beyan etmesi esasına göre işlemektedir. belirli bir konsept ile sınırlandırılmamış olması, yazarların nispeten özgür ve yaratıcı hareket etmesine olanak tanınması ile forumlardan; ansiklopedik bilginin ötesinde bilgi aktarımına izin vermesi, yazarların kişisel yorum ve düşüncelerine açık olması ve görüş çeşitliliğine fırsat vermesi ile de interaktif sözlüklerden farklı bir görünüme sahiptir (Gürel ve Yakın, 2006, s. 205).

Ekşi Sözlük'te geçmişte ürettiğiniz bir içerik üstünde değişiklik yapmak mümkündür. Sözlüğün yazılı olmayan kurallarından biri de yapılan düzeltiyi edit yahut düzelti yazdıktan sonra yapmak ve tanımlamaktır. Olayların verilerle pekişmesi yahut tartışmaların gelişmesi gibi durumlarda Ekşi Sözlük'teki tartışmalı başlıklara giriş kaydeden yazarların yorumlarında değişiklik yapılmıştır (Uzunoğlu, 2015, s. 428-430).

2015 yıl sonu Ekşi Sözlük verilerinde toplam çaylak sayısı 582.816, toplam yazar sayısı 87.966, toplam başlık sayısı 3.359.247, yayında olan entry sayısı 26.412.640 olarak açıklanmıştır. Eki Sözlük, Türkiye'deki ziyaret edilme sayısı bakımından bütün siteler arasında 9. sırada, katılımcı sözlükler arasında ise 1. sırada yer almaktadır (<http://www.alexa.com>). Kullanıcılar tarafından paylaşılan bilgilerin öznel olması ve kesinleşmiş bilimsel temele dayanmayan bilgiler olmasına karşın, yeni medyada sıklıkla kullanılmaktadır. Kullanım özellikler arasında yer alan gizli bir kimlikle kendi fikirlerini açıklama rahatlığı ve özgürlüğüne sahip olma duygusunun yanı sıra diğer insanların fikirlerini ve paylaşımlarını öğrenme olanağı sözlüğün popülerliğini ve etki alanını artırmaktadır.

Ekşi Sözlük'te yazarlar tarafından oluşturulan içerikler herhangi bir ön inceleme tabi tutulmaksızın ve doğrudan yazarlar tarafından yayına alınmaktadır. Sözlük'e başvurulmadığı sürece yayınlanan içeriklerin hukuka uygunluğu denetlenmemektedir (<https://eksisozluk.com>). Yazar tarafından yazılan entry'ler Ekşi Sözlük kurallarına göre kontrol edilerek, kurallara aykırı yazılan yazılar "moderatör" ve "gammaz" olarak adlandırılan gönüllü sözlük üyeleri yardımıyla silinmektedir. Söz konusu bu silme işlemi herhangi bir şikâyet olması durumunda gerçekleştirilmektedir.

Suriye politikaları ve mültecilerle ilgili iktidar ve muhalefet arasında yaşanan kutuplaşma internet ortamlarında yaşanmakta ve Suriyeli mültecilere yönelik nefret söyleminin internette yayıldığı görülmektedir. Özellikle Suriyeli mültecilere üniversite sınavına girmeden üniversiteye girebilme hakkı verilmesi sosyal medyada gündem yaratmış ve kullanıcılar nefret içeren ifadeler kullanmıştır (<https://yenimedya.wordpress.com>).

Ekşi Sözlük'te, nefret söylemine karşı bir denetim mekanizması geliştirilmiş olmasına rağmen aynı zamanda nefret söyleminin yaygın biçimde üretildiği ve kolaylıkla dolaşıma sokulduğu etkileşimli yeni medya ortamlarından

birdir ve kişi, kurum, ülke, millet, din, mezhep, vb. hemen her konuda nefret söylemi üretilebilmektedir (Öztekin, 2015, s. 931).

EkşiSözlük'te "Suriyeli dilenciler", "Suriyeli torbacılar", "Türkiye'de Suriyeli istemiyoruz kampanyası" şeklinde başlıklar açılmıştır. "Türkiye'de Suriyeli istemiyoruz kampanyası" adıyla başlatılan kampanya 38 sayfa yorumdan oluşmakta ve kampanyanın ayrımcılık olduğunu belirten entry'ler kadar yabancı düşmanlığını teşvik eden ve nefret söylemlerini içeren entry'ler de yer almaktadır.

Ekşi Sözlük'ün nefret söylemi konusunda geliştirdiği ve uygulamaya koyduğu özel bir denetim projesi bulunmaktadır. 2010 yılında başlatılan ve 2011 yılında uygulamaya konan 'Ekşi Sözlük Nefret Söylemi Denetim Projesi' kapsamında Sözlük'te paylaşılan ve 'Ekşi Sözlük Nefret Söylemi Denetleme Yönetmeliği'ne göre nefret söylemi tanımına uyan başlık ve ifadeler, 'Nefret Söylemi Denetim Grubu' tarafından incelenerek silinebilmekte; nefret söylemi içeren paylaşımı yapan yazarların üyelikleri silinebilmektedir (Ekşi Sözlük Nefret Söylemi Denetleme Yönetmeliği). Söz konusu yönetmelikte nefret söylemi "İrk, etnik köken, dil, inanış durumu, fiziksel veya zihinsel engel, bölgesel farklılıklar, cinsiyet, cinsel kimlik ya da cinsel yöneliminden dolayı belirli kişi veya gruplara bu temel özelliklere dayalı, mevcut her türlü olumsuz önyargılardan beslenerek yöneltilen nefret ve/veya şiddet oluşturabilecek nitelikteki ifadeler nefret söylemi olarak kabul edilir." ifadesiyle yer almaktadır (www.docs.google.com).

Araştırma

Yöntem

Çalışmada, Ekşi Sözlük'te 8 Ağustos 2013 tarihinde başlayan ve 7 Mart 2015 tarihinde biten "Türkiye'de Suriyeli İstemiyoruz" başlığıyla açılan kampanyada yer alan entry'ler (giriş) incelenmektedir. Kampanya toplamda 38 adet entry (giriş) sayfası ve 380 ekşi sözlük yorumundan oluşmaktadır. Söz konusu kampanyanın bitiminden itibaren 17 Şubat 2014 - 7 Mart 2015 tarihleri arasında yazılan 112 adet entry, Teun Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemiyle çalışmanın amacı ve kapsamına uygun olarak çözümlenmiştir. Ayrıca nefret söylemine ilişkin oluşturulan kategorilerde, Uluslararası Hrant Dink Vakfı'nın nefret söylemine ilişkin hazırladığı raporlarda yer alan ve Türkiye'ye özgü dil ve kültür farklılıklarını da dikkate alarak belirlenmiş nefret kategorileri kullanılmıştır (<http://nefretsoylemi.org>). Yorumlar çözümlenirken, nefret söylemi düzeyine ulaşan yorumların bulunup bulunmadığı, nitelikleri ve özelliklerinin neler olduğu kategorilere ayrılarak ortaya konulmaktadır. Araştırma Ekşi Sözlük yazarlarının yorumlarına göre gerçekleştirildiğinden yorumlardaki anlamsal ve dilbilimsel hatalar, net ve açık olmayan ifadeler araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Ayrıca nefret söylemi içermeyen yorumlar "Kampanya İle İlgili İrkçılık Söylemleri İçeren Yorumlar" başlığı altında incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Kavaklı tarafında gerçekleştirilen "Suriyeli Mültecilere Yönelik Online Gazete Haberlerindeki Okuyucu Yorumlarının İncelenmesi" konulu çalışmada kullanılan yöntem araştırmada kullanılmaktadır (Kavaklı, 2015, s. 205-222). Araştırmanın soruları kapsamında;

1. Yeni Medya'da nefret dili yaygın olarak kullanılmaktadır mı?
2. Ekşi sözlük gibi sosyal medya ortamlarında nefret dili nasıl ifade edilmektedir? olarak belirlenmiştir.

Yazar isimleri kullanıcıları tarafından üretilmiş gerçek kişilere ait olmayan rumuz niteliğinde kullanılan takma isimlerden oluşmaktadır. Ayrıca Ekşi sözlükte yer alan entry'lerde büyük harf kullanılmamaktadır. Bundan dolayı çalışmada kullanılan entry'ler ve yazar rumuzları aslına uygun olarak, imla hataları ile ve küçük harfle yazılmıştır.

Uluslararası Hrant Dink Vakfı'nın nefret söylemine ilişkin hazırladığı raporlarda yer alan nefret kategorileri : (<http://nefretsoylemi.org>).

1) Abartma / Yükleme / Çarpıtma: Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeler, çarpıtmalar, abartmalar, olumsuz atıflar içeren (örneğin Türkiye çan sesine boğuldu) gibi söylemlerden oluşmaktadır

2) Küfür / Hakaret / Aşağılama: Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren (örneğin Kalleş, Köpek, Kanıbozuk) gibi söylemlerden oluşmaktadır.

3) Düşmanlık / Savaş Söylemi: Bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı (örneğin Gâvur Zulmü) gibi söylemlerden oluşmaktadır.

4) Doğal kimlik ögesini nefret - aşağılama unsuru olarak kullanma / Simgeleştirme: Doğal bir kimlik ögesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği (örneğin olumsuz anlamda "Senin annen Ermeni zat en" söylemi ya da "Senin soyadın Davutoğlu mu Davutyan mı?") gibi söylemlerden oluşmaktadır.

Kampanyada yer alan yorumların hangi duyguları ve düşünceleri taşıdığını belirlemek amacıyla, yorumlarda öne çıkan konular da incelenmiştir. Yorumların konu incelemesi beş grupta belirlenen başlıklara göre gerçekleştirilmiştir (Kavaklı, 2015, s. 210). Bu başlıklar aşağıdaki gibidir:

1. Ekonomik Tehdit
2. İç ve Dış Güvenliğe Yönelik Tehdit
3. Toplumsal-Kültürel Tehdit
4. Siyasi İktidar/Devlet Eleştirisi
5. Kurtuluş Savaşı (Ülke İçin Ödenen Bedelin Ağırlığı)

Bulgular

Tablo 1. Yorumların Dağılımı

YORUM ANALİZİ	DET	A
<i>Nefret Söylemi İçeren Yorumlar:</i>	8	4
Abartma / Yükleme / Çarpıtma:		9
Küfür / Hakaret / Aşağılama:		5
Düşmanlık / Savaş Söylemi:		30
Doğal kimlik ögesini nefret - aşağılama unsuru olarak kullanma/Simgeleştirme:		4
<i>Nefret Söylemi İçermeyen Yorumlar:</i>	4	6
Toplam:	12	1
<i>Nefret Söylemi İçermeyen Yorumlar:</i> "Kampanya İle İlgili Irkçılık Söylemleri İçeren Yorumlar"	4	6
		25

Tablo 1’de kampanyada yer alan entry’lerin (giriş) analizi yer almaktadır. Toplam 112 yorumun 48’i nefret söylemi içeren yorumlardan oluşurken, 64 adet yorum nefret söylemi içermemektedir. Veriler arasında istatistiksel anlamda bir farklılık bulunmamaktadır. Araştırma nefret söylemi içeren yorumlar genelinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca nefret söylemi içermeyen yorumlar; "Kampanya İle İlgili Irkçılık Söylemleri İçeren Yorumlar" başlığı altında incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Abartma/Yükleme/Çarpıtma

Araplarla ilgili yazılan entry’lerde kızgınlık, öfke, endişe ve kaygı duygularının belirtildiği olumsuz ifadeler yer almaktadır. Yazılan yorumlarda genelde Suriyeli mültecilerin topluma zarar vereceği, ilerleyen süreçlerde daha büyük tehlikeye yol açacaklarına dair endişeler dile getirilmektedir. Bu duyguları ifade ederken "çekirge sürüsü", "hırsız", "dilenci", "korkak" gibi benzetmeler yapılmaktadır.

Ayrıca "pillimiyango" isimli ekşi sözlük yazarının; "başlarda sokakta korkakça dilenenlerin şimdi yakana yapışarak dilendiğini, ileride bu dilenmenin yerini gasp ve benzeri şiddet içeren eylemlere dönüşeceğini görmüyor musun? Hali hazırda göç ettikleri bölgelerdeki hırsızlık ve gasp olayı artmış durumda) -kaybedecek bir şeyi olamayan insanların senin özene bezene büyüttüğün evladına gece yarısı bir sokakta bıçak takamayacaklarını mı düşünüyorsun? -düşük fiyata çalışıp senin kendi tc vatandaşının ekmeğiyle oynadıklarını görmüyor musun? Topluma adapte olduktan, daha da güçlendikten sonra isteklerinin artacağını, verilmediği takdirde de büyük kaosa yol açabileceklerini düşünmüyor musun? Bugün acıyarak baktığın insanların on yıl sonra şehri küçük bir kaos çiftliğine dönüştürdüğünü gördüğünde ağlama sakın." şeklindeki ifadeleri ile Suriyeli mültecileri potansiyel suçlu olarak göstermekte, ciddi toplumsal suçların sebebi olduklarına ve kaosa sebep olacaklarına dair itham ederek mültecilere suç unsurlarını ve yaşanacak sorunları yüklemektedir.

Ayrıca "gokten dusen 3 entry" rumuzlu yazar "besle kargayı oysun gözünü" olarak belirttiği ifadesinde Suriyeli’lerin varlıkları ve davranışları hakkında düşüncelerini atasözü ile ifade ederek bir süre sonra kendilerine yapılan iyiliklere karşı nankörlük yapacaklarını ifade etmektedir.

"Aalmoraa" isimli yazar ise; "bunların gitmeye niyeti yok ki biz istesek de. bence ufak bir katliam her şeyi çözebilir. geriye kalanlar da korkup kaçar zaten." olarak belirttiği ifadesinde Suriyeli'lerin katliamla yok edilmelerinin çözüm olduğundan, kurtulanların da korkakça kaçacağından bahsetmektedir. Katliam ve korkaklık tüm Suriyelileri mal edilmiş ifadeler olarak kullanılmaktadır.

Küfür/Hakaret/Aşağılama

Suriyeli mülteciler ile ilgili yazılan entry'lerde küfür, aşağılama ve hakaret içeren söylemler çok fazla sayıda yer almamakta ama direk küfür içeren ifadeler kullanılmaktadır. Suriyelerin gitmelerini isteyen, onları bir tehdit unsuru olarak gösteren ifadelerde kızgınlık, öfke ve nefret duyguları genellikle küfür ifadeleri ile belirtilmiştir.

Aşağıda bu kategoride yer alan okuyucu yorumlarından birkaç örnek yer almaktadır:

"bayramgeldihosgeldi" isimli ekşi sözlük yazarı "yani bence böyle insanlar kalsın. ülkeye huzursuzluk getirenleri s... edelim gitsin. hepsini bir kamyonu doldurup sınırın az ötesine bırakıp kaçalım hatta. zaten ziyadesiyle kendi imkanları dahilinde uğursuz insan kontenjanını doldurmuş bir ülkeyiz. bir de suriyeliler tuzu biberi oldu" ifadelerinde mültecilerin yaşanan sorunların kaynağı olarak göstererek onların kovulması gerektiğini küfürlü ifadeler anlatmaktadır.

"sourbeyi" lakaplı ekşi sözlük yazarı da; "adak adadım. S... gittikleri gün kurban kesicem" olarak belirttiği yorumunda mültecilerin gitmesi konusundaki kızgınlık ve nefret ifadelerini belirtmek için küfürlü tanımlar kullanmaktadır.

Düşmanlık/Savaş Söylemi

Bu kategoride yer alan entry'lerde, Suriyeli mültecilerin ülkenin toplumsal düzen ve huzur için tehdit oluşturduğu, ekonomik sorunların sebebi olarak gösterildikleri ve potansiyel suçlu olarak itham edildiklerini belirten ifadeler yer almaktadır. Küfür ve hakaret içeren ifadelerin yer almadığı entry'lerde Suriyeli mültecilerin güvenlik, sağlık ve toplum düzeni konularında gelecekte daha büyük sorunlara neden olacakları, hırsızlık ve gasp suçlarını işledikleri ifade edilmektedir.

Örneğin, "yarım ekme kofte" isimli ekşi sözlük yazarı yazmış olduğu entry'de "işsiz birinin söyledikleri: "işyerinden 3 arkadaş işten atıldık. yerimize suriyelileri aldılar. 5 aydır işsizim." bir genç kadının söyledikleri: "kocam benim üzerime suriyeli kuma aldı. Bir bakkalın söyledikleri: "ekmek alıyorlar, parasını istediğimizde gidin başbakanınızdan alın parasını bizi o getirdi buraya. sattığının malın parasını alamıyoruz." bir mahalle sakini: "geceleri evimizde korkuyla yaşıyoruz, huzurum kalmadı, sokakta güvenli yürüyemiyoruz, hırsızlık ve gasp olayları arttı." bir vatandaş: "kolum kırıldığı için hastaneye gittim. hastane suriyeli kaynıyordu. kolumun o ağrısıyla tam 5 saat bekledim." ve final; suriyeli kızlar: "biz daha güzeliyiz, biz daha bakımlıyız. o yüzden erkekler bizi tercih ediyorlar." şimdi şu birkaç olayı irdeleyemiyorsan senin kafana sokayım gerizekalı! kendi vatandaşının işsiz, hasta olduğu yerde güya sığınmacı olarak alınmış insanlar; çalışıyor ve hastanede daha çabuk tedavi görüyorsa ben o insanları istemiyorum!!!" olarak belirttiği yorumunda mültecilerin birçok alanda sorun yarattıklarına, sağlık ve eğitim alanlarında bu ülke vatandaşlarına göre ayrıcalık tanındığına, toplum ve aile düzeni bozduklarına dair söylemlerini ifade etmektedir.

Ayrıca "lua lua" isimli yazar yorumunda, "her zaman söylerim bu ülkede asıl amaç türkleri ülkeden uzaklaştırıp pasifize etmek! azınlıkların acıtasyonuna aldanan devlet büyükleri en son türkleri de yani bizi de gönderecek memleketten. suriyeliler gitmez daha da gelir çünkü suriye bi boka yaramayan bi ülke biz onlara göre paris gibiyiz sen daha o adamı nereye gönderiyon daha kolaymı aq! ulan bigün derler 2 evi olan türk 1 ini suriyeliye bağışlasın filan hiç şaşırımm! olan hep türk e oluyo zaten! kendi memleketimizde gün gelecek yabancı muamelesi görecez! biz kimiz kardeşim suriyenin iç işlerine karıştık! yoksa nereye alıyoz bu kadar adamı vicdan yaptık pişman olduk!

hesapsızca yapılan suriye politikası bunların maalesef sonucu oldu! herhangi bir karışıklık durumunda ilk olarak türkmenlerin katledilmeye çalışılacağı zaten belli bişeydi ama kandırdılar 3 ay sonra esad gidecek diyenler memleketi yediler! ha buraya yazıyorum bikaç seneye 10 milyonu rahat bulur suriyeli sayısı! Vatandaşlıkta alırlar aha zaten osmanlıca arapça falanda öğreniyoz! Bugün gidin hatayın özellikle reyhanlı ilçesine! türkiyenin ilçesi mi suriyenin mi ayırt edemezsiniz! zamanla o bölgeler tamamen o hale gelecek! allah yardımcımız olsun ama bi türlü ayırt edemiyoruz doğruyla yanlış" ifadeleri ile toplumun etnik yapısında bozulmalar yaşanmaya başlandığından, gelecekte bunun tehdit oluşturacağından ve durumun ciddiyetinden bahsetmektedir.

Yine bir başka yorumda ise "ayakta duramayan adam" isimli yazar "her mantıklı insanın katılacağı kampanya. kendimize yettik de bi siz kaldınız. suriyeliler türkiye'de kalsın diyenler alsınlar evlerine o zaman bunlardan 3'er 5'er. beslesinler bi güzel. benim vergimi çalma güzel kardeşim. zaten çalan çalana bari oradan darbe yemeyelim. bak mudanya ne güzel yaptı. suriyelileri kamyonlara bindirip şehir dışına attı. işte insanlık bu, halkına değer vermek bu. o da vergi versin, o da yaşasın. biz başka ülkeye gideceğiz diye 50 tane işle uğraşyoruz. bunlar direkt giriyor, ceplerine para konuyor, ünilerde sınavsız okuyor, ev veriliyor. oh ne güzel. bu duruma karşı çıkmayan türkiye vatandaşı değildir. isviçre'de yaşasam örneğin bende karşı çıkmazdım. yaşasınlar efendim onlarda insan derdim." ifadelerini kullandığı yorumunda Suriyeli mültecilere tanınan ayrıcalıkların ülke vatandaşlarına tanınmadığından ve onlara özel ayrımcılık yapıldığından bahsederek bu durumdan duyduğu rahatsızlığı ifade etmektedir.

Genel anlamda bu kategoride yer alan yorumlarda Suriyelilerle ilgili birçok farklı toplumsal konu hakkında nefret içerikli söylemler yer almaktadır. Söz konusu söylemlerde belirtilen olumsuz durumların yaratacağı kötü sonuçlardan dolayı mülteciler suçlu gösterildikleri için düşmanlık ve savaş duygularını içeren ifadeler yer almaktadır.

Doğal kimlik öğesini nefret-ışağılama unsuru olarak kullanma /Simgelendirme

Ulus, din, ırk ve benzeri diğer kimlik öğesinin ışıağılama ya da nefret unsuru olarak kullanıldığı söylemler diğer kategoriler arasında en az sayıda olan kategoridir. Yorumların değerlendirilmesinde birden fazla kategorinin yer aldığı yorumlar bulunduğu için en baskın kategoriye göre değerlendirme yapılmaktadır. Bu nedenle de, doğal kimlik öğesinin nefret-ışıağılama unsuru olarak baskın olarak yer aldığı yorumlar belirtilmiştir. Söz konusu yorumlarda Suriyelilerin Arap oldukları vurgusu üzerinden Arapları ışıağılayan söylemlerin üretilmiştir.

Örneğin, "louf" isimli ekşi sözlük yazarının yazdığı "desteklediğim kampanya,bir zamanlar kürtler içinde bu kampanyayı yapmış olsaydık,şuan türkiye huzur ve refah içindeydi." yorumunda Türkiye'nin huzur ve refahının Arapların bozduğunu diğer etnik gruplar için de kampanya yapılmış olması durumunda ülkenin huzur ve refaha kavuşacağını belirtmektedir.

Okuyucu Yorumlarında Öne Çıkan Temalar

YORUM ANALİZİ	A
	DET
Ekonomik tehdit	10
İç ve Dış Güvenliğe Yönelik Tehdit	6
Kurtuluş Savaşı (Ülke için ödenen bedelin ağırlığı)	3
Toplumsal-Kültürel Tehdit	8
Devlet/İktidar Partisi Eleştirisi	12
Toplam:	39

Ekonomik tehdit

Yazılan entry'lerde ifade edilen ekonomik tehdit temasında, Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisi için büyük bir tehlike oluşturduğu ve gelecek yıllarda daha büyük ekonomik sorunlara neden olacağı vurgusu yapılmaktadır. Bunun nedeni olarak Türk vatandaşların ekonomik anlamda yeterli imkanlara sahip olamamasına rağmen mültecilerin var olan yaşam şartlarını daha da zorlaştırdığı da ifade edilmektedir. Yorumlarda genel anlamda "artan işsizlik, ucuz iş gücü, dilencilik, serbest dolaşım, ücretsiz barınma ve eğitim imkanı" haklarına sahip oldukları için bunun toplumsal ve ekonomik açıdan tehdit oluşturduğu ve insanların bu konularda tepki gösterdikleri ve durumu kabul etmedikleri belirtilmektedir.

"vita nova" "artan işsizlik bu kampanya için yeterli neden olabilir."

"callmevalie" "ırkçılıksa da ırkçılık, bunlar suriyeli olmasa da atıyorum üç milyon ingiliz ülkeye giriş yapıp çekirge sürüsü gibi dağılıp çoğalsa yine aynı tepki olurdu. sokaklarda, toplu taşıma araçlarında başka dil duyamaz olduk. kalabalık, gürültülü ve kabalar. her köşe başında yanlarında perişan çocukları ve neden yapmaya devam ettiklerini anlamadığım bebekleriyle dileniyorlar. bir yerlere yerleşebilenler kiralari fırlattı, ucuz oldukları için maaşları da iş fırsatlarını da düşürüyorlar. artık kış, şartlar zorlaşacak, bu sokaklarda kalan insanların hayatta kalmak için neler yapabilecekleri malum. savaş vardır, evleri, işleri yıkılmıştır, can güvenlikleri yoktur, sığınmak isterler doğrudur ve buna da kimsenin itirazı olmaz. ama bu işin bir yolu yordamı düzeni olur. kamplarda, kendilerine ayrılmış bölgelere alırsın, bakırsın beslersin savaş bitene kadar. şehirlerde serbest dolaşım, barınma, sağlık, eğitim imkanı vermezsin. sahip oldukları ayrıcalıklar türk vatandaşlarında yok. bu yaşananların siyasi bir plan, bol art niyetli bir hareket olmadığını, doğal olduğunu düşünenleri de ayrı anlamıyorum. naifliğin de bir sınırı olmalı."

İç ve Dış Güvenliğe Yönelik Tehdit

İç ve dış güvenliğe yönelik tehdit temasının özellikle düşmanlık ve savaş söylemi kategorisinde yer alan entry'lerde çok daha baskın olduğu görülmektedir. Suriyeli mültecilerin suç işleme potansiyeline sahip olduğu, can ve mal güvenliğini tehdit ettiği, gelen nüfusun çokluğundan dolayı ilerleyen süreçlerde nüfus yapısında dejenerasyon yaşanacağı belirtilmektedir. Ayrıca ülkenin bütünlüğüne ve bağımsızlığına yönelik tehdit ve tehlike unsuru oluşturduğu ve dış güvenliğe yönelik olarak terör tehditi yaratacağı da ifade edilmektedir. Eğitimli ve meslek sahibi mülteciler dışında bu olumsuz özellikler tüm Suriyeli mülteciler için genellenmekte ve suçlu olarak gösterilmektedir. Bu duyguların temelinde ülkenin geniş bir alanına yayılmış olduğu, devletin mültecileri tam olarak kontrol edemediği ve gün geçtikçe sayıca artmaları gösterilmektedir.

"Once" isimli ekşi sözlük yazarının yazdığı entry'de mültecilerin tehdit oluşturduğunu ve durumdan duyduğu rahatsızlığı ifade etmektedir. "ırkçılıksa ırkçılık olan kampanya. siz pembe g..... rahatsız olacak diye, sokaklarda can güvenliğim olmadan yürüme riskini alacak değilim."

Yine bir başka yazar olan "hexamoran" tarafın yazılan entry'de "sonuna kadar desteklediğim kampanya. suriyeliler içimizdeki truva atıdır. genel asayişin bozulması, sokakların güvensizleştirilmesi, uyuşturucunun yaygınlaştırılması, mafya oluşumlarının büyütülmesi ve etnik farklılıklara dayalı huzursuzlukların tetiklenmesi için son derece kullanılışıdır. akli başında bir ülke, kapisına yığılan mültecileri sınırları net olarak tanımlanmış bir bölgede tutar ve gerekli yardımların yapılmasında dünya kamuoyunu işe dahil etmesini bilir. akli başında bir ülke için birincil önemde olan şey, vergisi veren ve yasalarına saygılı bir yaşamdan yana olan kendi vatandaşlarıdır." olarak ifade edilen söylemlerde toplum düzenini bozan tüm olaylarda mültecilerin kullanıldığı ifade edilmekte ve sebep olmakla suçlanmaktadır.

"schmeichelin galatasaraydan yedigi gol" isimli yazar ise, yazdığı entry'de kendi yaşadığı kötü bir olaydan mültecilerle ilgili kendi yaşadığı kötü bir olaydan bahsetmekte ve kampanyayı desteklemektedir. "dün arabamın içinde bir şey olmamasına rağmen camını patlatmaları sonucu katıldığım kampanya."

Kurtuluş Savaşı (Ülke için ödenen bedelin ağırlığı)

Suriyeli mültecilerle ilgili ifade edilen hoşgörüsüz ve ayrımcı söylemlerde Kurtuluş Savaşı'na karşı yapılan göndermeler az sayıda olmasına rağmen Arap ırkı ile ilgili olumsuz yorumlar da yer almaktadır. Kurtuluş Savaşı ile Suriye'de yaşanan savaşla ilgili benzerlik kurularak, Türklerin hiçbir şekilde savaştan kaçmayacakları, canları pahasına ülkelerini terk etmeyecekleri, korkup kaçmayacakları ve başka bir ülkede bu şartlarda yaşamayı göze almayacakları vurgulanmaktadır. Suriyelerin savaştan kaçıp başka bir ülkede bu şartlarda yaşamayı kabullendikleri için korkak olduklarına yönelik nefret söylemleri ifade edilmektedir.

"Once" isimli ekşi sözlük yazarının bu tema bağlamındaki yorumu şu şekildedir: "öncelikle karşı çıkan suriyelilere yardım edilmesi değil, kontrolsüzce ülkeye yayılmalıdır. yoksa al kampa bak, kimse sesini çıkartmaz. öte yandan "siz de o duruma düşebilirsiniz" şeklinde karşı çıkan kampanya. siz daha önce "mülteci türk" "sığınmacı türk" adı altında milyonluk kitleler gördünüz mü? biz ya ülkemizi savunuruz, ya da ölürüz. özet: o suriyelilerin durumuna biz düşmeyiz entel hümanist kardeşim, sen düşersin."

"Gaspetizm" isimli yazarın yazdığı entry'deki düşüncelerini ise: "başıma birşey gelmeyecek ise bende suriyeli insanları istemeyenlerdenim insan kendi ülkesini korumak yerine türkiyeye sığınıp çocuklarına meslek olarak dinlenmeyi öğretmemeli herkes kendi ülkesini savunup gerekirse ölmeli ki çocukları onun sayesinde başı dik durmalı" olarak ifade etmektedir.

Toplumsal-Kültürel Tehdit

Toplumsal-kültürel tehdit temasının yer aldığı entry'lerde Suriyeli mültecilerin toplumsal ve kültürel yapıyı bozdukları ve gelecekte çok daha fazla olumsuz sonuçlar doğuracakları belirtilmektedir. Nüfus olarak fazla oldukları ve çok rahat çoğaldıkları için Türklük yapısının bozulacağı, zamanla onlar gibi olacağımız ve aile düzenimizden toplumsal düzenimize kadar birçok alanda bozulma yaşanacağı vurgulanmaktadır. Yapılan olumsuz yorumlarla ayrıştırmacı dil kullanarak onlar ve biz duygusundan hareketle mültecileri daha aşağı özelliklerde kabul ederek, Suriyeli mülteciler ülke açısından tehdit olarak gösterilmekte ve sonradan ortaya çıkacak sonuçların daha kötü olacağına işaret edilmektedir.

"Lua lua" isimli yazarın yazdığı yorumlarda benzer söylemler yer almaktadır. "her zaman söylerim bu ülkede asıl amaç türkleri ülkeden uzaklaştırıp pasifize etmek! azınlıkların acıtasyonuna aldanan devlet büyükleri en son türkleri de yani bizi de gönderecek memleketten. suriyeliler gitmez daha da gelir çünkü suriye bi boka yaramayan bi ülke biz onlara göre paris gibiyiz sen daha o adamı nereye gönderiyon daha kolayımı aq! ulan bigün derler 2 evi olan türk 1 ini suriyeliye başılasın filan hiç şaşımam! olan hep türk e oluyo zaten! kendi memleketimizde gün gelecek yabancı muamelesi görecez! biz kimiz kardeşim suriyenin iç işlerine karıştık! yoksa nereye alıyoz bu kadar adamı vicdan yaptık pişman olduk! hesapsızca yapılan suriye politikası bunların maalesef sonucu oldu! herhangi bir karışıklık durumunda ilk olarak türkmenlerin katledilmeye çalışılacağı zaten belli bişeydi ama kandırdılar 3 ay sonra esad gidecek diyenler memleketi yediler! ha buraya yazıyorum bikaç seneye 10 milyonu rahat bulur suriyeli sayısı! vatandaşlıkta alırlar aha zaten osmanlıca arapça falanda öğreniyoz! bugün gidin hatayın özellikle reyhanlı ilçesine! türkiyenin ilçesi mi suriyenin mi ayırt edemezsiniz! zamanla o bölgeler tamamen o hale gelecek! allah yardımcımız olsun ama bi türlü ayırt edemiyoruz doğruyla yanlışla."

"Mmedusaa" isimli yazar ise ülkenin artık Suriye gibi olduğuna ifade etmektedir. "türkiye'yi bilemem ama mersin'de başlatılması gereken kampanya, zira biz onların şehrinde yaşıyor gibiyiz."

"Vita" nova isimli yazar ise Suriyelilerle ilgili olumsuz özelliklerden bahsederek gelecek zamanlardaki tehlikelerden bahsetmektedir. "türkiye'nin yararına olan ve ırkçılık ve faşistlikle hiç bir ilgisi olmayan kampanyadır. uzun vadeli düşünmek gerek. savaş bitse bile çoğu ülkesine geri dönmeyecek. bir on yıl sonra ne durumda olacaklar, bunu düşünen var mı? hiç ara vermeden, peşpeşe çocuk yaptıkları da düşünülürse sayıları bilmem kaç milyona varacak. (matematiği iyi olanlar hesaplasın bi zahmet). e bunların kimi işe girecek, düşük ücretle çalışacak, kimi dilencilığe, hırsızlığa devam edecek, kızları kuma olacak ... sonra toplumsal yaşamda yol açtıkları sorunlar ne olacak peki, yol yordam bilmezler, temizlik, görgü kuralları vs hak getire. böyle insancıl insancıl konuşmak kolay. işinizi bu göçmenler yüzünden kaybettiğinizde, oturduğunuz semtte kiralar fırladığında, çocuğunuza hastalık bulaştığında ya da suriyeli komşularınızın pisliğinden, gürültüsünden ve görgüsüzlüğünden kafayı sıyırdığınızda da böyle sevgi kelebeği olabilecek misiniz bakalım?"

Devlet/İktidar Partisi Eleştirisi

Ekşi sözlükte yer alan yazarların yazdığı entry'lerde çoğunlukla Suriyeli mültecilerin yarattığı olumsuz durumlardan dolayı iktidar partisinin yanlış politikaları sebep olarak gösterilmektedir. Ayrıca bazı yorumlarda bunun ülkenin Araplaştırılmaya çalışılması amacıyla bilinçli olarak yapıldığı da ifade edilmektedir. Ayrıca yine iktidar partisinin oy toplamak için bu durumu kasıtlı olarak gerçekleştirdiğine yönelik ifadeler ve suçlamalar yer almaktadır.

"nerde o eski İstanbul" "gerçek adı "2015 genel seçimleri" olan kampanyadır. verirsin oyunu görüşünü destekleyen partiye, gerisine bakılır. dünyanın neresinde imza kampanyasıyla politika yapıldığı görülmüş?

"kavimler gocunde evi yagmalanan adam" "suriyelilerin türkiye'ye getirilme sebeplerini 1: muhtemel bir iç savaşta akp militanı olarak kullanma 2: vatandaşlığa geçirip oy deposu olarak görme 3: türk toplumunu araplaştırma sürecinin bir parçası (taksim veya fatih'te gezersiniz ne dediğimi anlarsınız nerdeyse arapça dışında dil duyamaz duruma geldim) olarak düşünürseniz akp iktidar olduğu sürece dikkate alınmayacak kampanyadır edit : polonya'da iç savaş çıksa polonyalılar dortmund'a hamburg'a gidebilir miydi ? alman hükümeti polonya sınırında kamp kurar hiçbirini şehir merkezine sokmazdı . olay suriyeliler ile ilgili değil , davutoğlu ile ilgili . adam sınırları yapay olarak görüyor ve suriyeliler ile tc vatandaşı arasında fark görmüyor . bütün olay bu

"benaslenyokum" "hala meseleyi "faşik bok" ekseninde tartışan adamlar var. bu adamlar ders almıyorlar sanırsam. aynı tipler bir kaç yıl önce beğenmediğine faşist demek sureti ile günümüz iktidarını meşrulaştırıp omuzlamışlardır. sonuç ortada... mesele ırkçılıkmış, arapları kayırmakmış ıvırmış kıvırmış değil arkadaş, savaştan kaçan insanlar dünyanın her yerinde farklı ülkelere sığınır, o başka lakin bu insanların kontrolsüzce ülkeye salınmalarının esas sebebi ucuz iş, ucuz emek ve beleş oy depoları olmaları maalesef... demografiyi değiştirmek sureti ile hükümetin zafer kazanamadığı yerleri dönüştürme politikası içinde de faydalı olacaklardır.

Kampanya ile İlgili "İrkçılık" Söylemleri İçeren Yorumlar

"İrkçılık" eleştirisinde bulunulan yorumlar nefret söylemi içermeyen yorumlar arasında yer almaktadır. Söz konusu kampanyada yer alan 25 adet entry'de kampanyanın "ırkçı söylemler" içerdiğini ifade eden eleştiriler yapılmaktadır. Yapılan yorumlarını eleştirenler, ırkçılığın Araplar ve Kürtler üzerinden yapıldığını, Hitler'e atıfta bulunulduğunu, kampanyanın ırkçılık koktuğunu, Suriyelilerle ilgili olumsuz yorumlarda bulunanların aslında ırkçılık yaptıklarını ifade etmektedirler. Kampanyanın başlığının "Türkiye'de Suriyeli İstemiyoruz" olarak açılmasının bile ırkçılık duyguları taşıdığını ve Suriyeli'lerin istenmemesinin asıl sebebinin Türk olmamalarından ve Arap ırkından olmamalarından kaynaklandığını ifade eden eleştiriler yer almaktadır. Geçmiş tarihimizden örnekler verilerek bu nefretin

sadece Arap oldukları için Suriyelilere gösterildiğini, diğer milletler için bu kadar çok tepki verilmemesinin nedeninin "ırkçı zihniyet" olduğunu ifade eden yorumlar yer almaktadır.

"ellerim bomboş" isimli yazar (bkz: hitler hortladı mu)

"karaboksor" "buram buram ırkçılık kokuyor"

forlife ırkçılığın net bir tanımı. yani ırkçılık nedir desen budur işte. bir de ciddi ciddi bunu söyleyip ırkçı olmadığına dair kılıf uyduranlar var. çok enteresan hakikaten. cahil cesareti ve özgüveni bu olsa gerek. hitler de ırkçı değildir aslında. adam sizi görse bir iki taktik alırdı. kendisine ırkçı diyenler için: "bana ırkçı diyorlar halbuki ben sadece ülkemde yahudileri istemiyorum." diyebilirdi misal. insanları vicdansız olmaktan daha çok ürküten şeyin bir iki kavrama muhatap olmak olması ise son derece garip.

"tzar" "ahlaksız bir kampanya. buna da ırkçılık diyemiyorsak neye diyeceğiz? sokaklar ukrayna savaşından kaçan kızlarla dolsa yine şikayet edecek misiniz? baştan aşağı utanç verici... mülkiyet fanatizminin böylesi... eğer medeniyetten anladığımız sokağı bile sahiplenmekse lanet olsun böyle medeniyete! ulan sokakta yaşıyorlar, sokakta. hem de bu soğukta. gidip nefretinizi lanet olasıca hükümete kusacağınıza mazlum, savaştan kaçmış, eziyet içindeki insanlara kusuyorsunuz.

"missakmanouchian" "ırkçı kampanya. bunun için önce suriye savaşına son verilmesi gerektiğini düşünüyorum. radikal islamcı örgütleri türkiye desteklemeyi biraksın türkiye. ondan sonra istersin veya istemezsin".

Sonuç

Geleneksel medyadan farklı olarak yeni medya ortamlarında kullanıcılar içerik üreten konumunda oldukları için nefret söyleminin üretilmesi ve yaygınlaştırılması çok kolay ve hızlı olmakta bu nedenle yeni medya ortamlarını ve kullanıcılarını etkilemektedir.

Yeni medyada önemli bir kullanıcı ve etkileşim alanına sahip Ekşi Sözlük ortamında Suriyeli mültecilere yönelik üretilen nefret söylemlerini incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada ekşi sözlük yazarlarına ait 112 entry incelenmiştir. Araştırmaya konu olan kampanyada incelenen nefret söylemi kategorilerinden "Düşmanlık/Savaş söylemi" sayıca en çok olan kategoridir. Suriyeli mültecilerin ülkenin düzeni ve huzuru için tehdit olarak algılanması, ekonomik açıdan ülkeye zarar verdikleri ve suç unsuru olarak görülmeleri "Düşmanlık/Savaş Söylemi" kategorisindeki yorumlarda sıklıkla ifade edilen duygu ve düşüncelerdir. Bu açıdan mültecileri suçlu olarak görmek ve onlardan kurtulmak düşüncesi belirtilen yorumların da nedenini oluşturmaktadır. Daha sonra sırasıyla "Abartma/Yükleme/Çarpıtma", "Küfür/Hakaret/Aşağılama" ve "Doğal Kimlik Ögesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma" kategorileri yer almaktadır. Yine bu kategorilerde yer alan yorumlarda da suçlama, aşağılama ve ötekileştirici kimlik vurguları ile ifade edilen nefret söylemleri yer almaktadır. Nefret söylemi içermeyen, mültecileri savunan ve destekleyen yorumların sayısı ise nefret söylemi içeren yorumlara göre daha yüksek sayıdadır. Bu kategoride duygusal açıdan mültecilere acıma, merhamet etme, suçsuz görme ve kampanyanın ırkçılık duyguları ile yapılmış olduğunu ifade eden yorumlar sıklıkla yer almaktadır.

Yazarlar tarafından yazılan entry'lerde nefret söylemi içeren yorumlarda tartışma ve mantıklı bir sonuç çıkartabilecek yorumların varlığının yanı sıra öfke, kızgınlık, önyargı duyguları içeren ifadeler çoğunlukta yer almaktadır. Düşmanlık ve savaş söylemi içeren yorumlarda ötekileştirilen, ayrıştırılan, suçlu ve sorumlu görülen Suriyeli mülteci algısı ve ifadeleri çoklukla yer almaktadır. Bu tür söylemlerde öne çıkan temalar ise Suriyeli mültecilerin Türkiye devleti ve milleti için toplumsal, kültürel ve ekonomik tehditle birlikte iç ve dış güvenliğe yönelik tehdit unsuru olduğu ifade eden ayrıca kurtuluş savaşı ve devlet/iktidar partisine yönelik eleştirilerin de yer aldığı söylemler yer almaktadır.

Temalarda ortaya çıkan ortak özellik Türkiye'nin sahip olduğu özelliklerin ve maddi kaynakların kolayca ve mülteciler için harcanmaması gerektiği, kendi vatandaşının öncelikli olması gerekirken mültecilere ayrıcalık tanındığı ve mültecilerin bu ülkeden gitmeyecekleri yönündeki ifadelerden oluşmaktadır. Toplumda Suriyeli mültecilere yönelik empati duygusunu engelleyici, nefret ve ayrımcı dili arttıran duygular yer almaktadır. Mültecilerin iç ve dış güvenlik alanlarında sorun olarak ve iktidar partisinin bir politikası olarak görülmesi de bu duyguları desteklemekte ve arttırmaktadır. Mülteciler potansiyel suçlu olarak görülmekte "korkak, dilenci, tembel, cahil" olarak olumsuz sıfatlarla ifade edilmektedir. Mülteciler savaşın mağduru değil suçlusuz olarak gösterilmektedir.

Ayrıca kampanya "ırkçı söylemler" içerdiğine dair eleştirilmektedir. Kampanyada ırkçılık yapıldığına dair 25 adet entry yer almaktadır. Mültecilerle ilgili asıl sorunun ırkçı duygulardan kaynaklandığı, Suriyelilerin Arap oldukları için istenmediği, kampanyanın da bu nedenlerle eleştirildiği ortaya çıkan bir diğer değerlendirmedir. "İrkçılık" olarak vurgulanan kampanyada Suriyelileri istemeyenlerin faşist ve ırkçı duygularla yorumlarda buldukları, Araplar dışında başka milletler için aynı tepkinin verilmeyeceği ifade edilmektedir.

Araştırma kapsamında sorulan "Yeni medyada nefret dili yaygın olarak kullanılmaktadır?" sorusunun cevabı olarak, araştırma konusundaki Ekşi Sözlükte yer alan kampanya özelinde incelenen entry'lerde nefret dilinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

İkinci olarak sorulan "Ekşi sözlük gibi sosyal medya ortamlarında nefret dili nasıl ifade edilmektedir?" sorusunun cevabı ise nefret dili özellikleri açısından yüksek oranda "Düşmanlık/Savaş Söylemi" olarak ortaya çıkmaktadır.

Toplumun duygu ve düşüncelerinde var olan nefret söyleminin yeni medya alanlarında çok daha kolay üretilmesi, yayılması ve daha fazla etki alanına sahip olması sonucunda bu tür söylemlerin zamanla artarak ötekileştiren toplum algısıyla farklı topluluklara karşı nefret suçuna sebebiyet vermesi ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Kaynakça

- Akdeniz, Y. (2010). "İnternet'te İrkçılık" Nefret Suçları ve Nefret Söylemi, (Der. Özlem Dalkıran), İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, s. 175-193.
- Alğan C. T. & Şensever F. L. (2010). "Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl 10 Örnek, Sosyal Değişim Derneği, İstanbul, Y.Y., S.9.
- Alver, F. (2003). "Basında Yabancı Tasarımı ve Yabancı Düşmanlığı", Der Yayınları, İstanbul.
- Ataman, H. (2012). "Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyopolitik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları, Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları İçinde", Der. Yasemin İnceoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012, S.50
- Aygül, E. (2010). "Facebook'ta Nefret Söyleminin Üretilmesi ve Dolaşıma Sokulması" Yeni Medyada Nefret Söylemi, (Der. Tuğrul Çomu), İstanbul: Kalkedon Yayınları, s. 95-140.
- Aygül, E. (2013). "Yeni Medyada Nefret Söyleminin Üretimi: Bir Toplumsal Paylaşım Ağı Olarak Facebook Örneği", T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı, Ankara,
- Barın, H. (2014). "İslamofobi: Bir İrkçılık Çeşidi ve Nefret Suçu", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.9.
- Benedict, R. F. (1996). "Race And Racism, London, 1945, Aktaran Eduardo Bonilla-Silva, Rethinking Racism: Toward A Structural Interpretation, American Sociological Review, C.62, S.465.
- Binark, M. & Çomu, T., (2012). "Sosyal Medyanın Nefret Söylemi İçin Kullanılması İfade Özgürlüğü Değildir", (Çevrimiçi), <https://yenimedya.wordpress.com/2012/01/20/sosyal-medyaninnefret-soylemi-icin-kullanilmasi-ifade-ozgurlugu-degildir/>, Erişim tarihi: 01.06.2016.
- Binark, M. (2007). "Yeni Medya Çalışmaları", Ankara: Dipnot Yayınları.
- Binark, M. (2010). "Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi", Yeni Medyada Nefret Söylemi, (Yay. Haz. Tuğrul Çomu), İstanbul: Kalkedon Yayınları, S. 11-53.
- Çınar, M. (2013). "Habercilik Ve Nefret Söylemi", Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartımlar", (Ed. Mahmut Çınar), İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, S. 137-152.
- Çomu, T. (2009). "Yeni Medyada Nefret Söylemi", <http://www.turnusol.biz/public/makale.aspx?id=5927&pid=19&makale=yeni%20medyada%20nefret%20soylemi>, Erişim tarihi: 01.06.2016.
- Çomu, T. (2012), "Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi", Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çomu, T. & Binark, M. (2013). "Yeni Medya Ortamlarında Nefret Söylemi"; Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartımlar (Ed. M. Çınar), Hrant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, S.199-216
- Deniz, T. (2014). "Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye", Tsa Dergisi, 18(1), 175-204.
- Doğu, B. (2010). "Sanal Nefret Pratikleri: İnternet'te Nefret Söylemi ve Karşı Örgütlenmeler", Yeni Medyada Nefret Söylemi, (Haz.) Tuğrul Çomu, İstanbul: Kalkedon Yayınları, 223-252.
- Evre, B. (2009), "Söylem Analizine Yönelik Farklı Yaklaşımlar: Bir Sınıflandırma Girişimi, Medyada Gerçekliğin İnşası", (Der.) İsmet Parlak, Konya: Çizgi Kitabevi, 107-152.
- Göregenli, M. (2009). "Nefret Suçları Kimin Sorunu", Kaosgl Dergisi, S: Mart-Nisan, Y.Y. S.30.
- Göregenli, M. (2013). "Nefret Söylemi ve Nefret Suçları", Medya Ve Nefret Söylemi Kavramlar Mecralar Tartımlar, (Der. Mahmut Çınar), İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, Ss. 57-73. ICCPR. (2015). <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>, erişim tarihi: 26.07.2015.
- Gürel, E. & Yakın, M. (2007), "Ekşi Sözlük: Postmodern Elektronik Kültür", Selçuk İletişim Dergisi, 203-219.
- IOM, (2009). "Göç Terimleri Sözlüğü", No: 31. http://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf
- İnceoğlu, Y. & Sözeri, C., (2012). "Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: "Ya Sev Ya Terk Et Ya Da...". Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları İçinde, Der. Yasemin İnceoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, S.23
- İnceoğlu, Y. & Çoban, S. (2014). "Ötekiler Ve Medya", İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 59-98.
- Kavaklı, N. (2015). "Suriyeli Mültecilere Yönelik Online Gazete Habelerindeki Okuyucu Yorumlarının İncelenmesi", Yeni Medyanın Savaş ve Barış Dili, 18 Mart Çanakkale Üniversitesi Uluslar arası Yeni Medya Yeni Yaklaşımlar Konferansı, S.205-222.
- Kaymak, A. (2010). "Yeni Medyada Nefret Söyleminin Hukuki Boyutu. T. Çomu İçinde, Yeni Medyada Nefret Söylemi (S. 253-284). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Kearney, R. (2012). "Yabancılar, Tanrılar ve Canavarlar: Ötekiliği Yorumlamak. Barış Özkul (Çev.), İstanbul: Metis.
- Köker, E. & Doğanay, Ü. (2010). "İrkçi Değilim Ama... Yazılı Basında İrkçi-Ayrımcı Söylemler. Ankara: İnsan Hakları Ortak Platformu.
- Öztekin, H. (2015). "Yeni Medyada Nefret Söylemi: Ekşi Sözlük Örneği" Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C:8, S: 38, s. 925- 936.
- Ritzer, G, (ed) (2009), The Blackwell Encyclopedia of Sociology, Blackwell Publishing, Oxford
- Uzunoglu S. (2015). "Bir Postmodern İntiharın Ardından Ekşi Sözlük'te Kanaatlerin Oluşumu ve Grupların Biçimlenme Süreçleri", E-Journal Of Intermedia, Fall - 2(2)
- Schaefer, R.T. (1990). "Racial And Ethnic Groups, 4th Ed. CITY, IL, Scott Foresman/Little Brown Higher Education, Aktaran Bonilla-Silva, S.465.

- Schnapper, D. (2005). "Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki", Ayşegül Sönmezay (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Seta (2015) 2015'te Türkiye, S.291
https://books.google.com.tr/books?id=p_jocwaaqbaj&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summar_y_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, Erişim tarihi: 01.06.2016.
- Shirky, C. (2008). "Here Comes Everybody", Londra: Penguin
- Tunç, A. Ş. (2015). "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme," Tesam Akademi Dergisi, 2(2), S. 29-63.
- Van Dijk, T. (2000). "Ideology And Discourse. A Multidisciplinary Introduction." English Version Of An Internet Course For The Universitat Oberta De Catalunya (UOC).
[Http://www.Discourses.Org/Oldbooks/Teun%20A%20van%20Dijk%20%20Ideology%20and%20Discours e.Pdf](http://www.discourses.org/oldbooks/teun%20a%20van%20dijk%20%20ideology%20and%20discourse.pdf)
- Teun A. Van Dijk. (2001). "Critical Discourse Analysis", The handbook of Discourse Analysis, Blackwell Publishing, Oxford, s. 352
- Van Dijk, T. (2003). "Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım", Barış Çoban Ve Zeynep Özarslan (Haz.), İstanbul: Su Yayınları. S. 13-112.
- Van Dijk, T. (2003). Critical Discourse Analysis. D.Schiffrin., D. Tannen, & E., H. Hamilton (Ed.), In The Handbook Of Discourse Analysis. (352-372). Oxford: Blakwell Publishing.
- Van Dijk, T. A. (2005). "Racism And Discourse İn Spain and Latin America", John Benjamins Publishing Co., Amsterdam, Aktaran Çoban Keneş, s.413
- Van Dijk, J. (2006). "The Network Society: Social Aspects of New Media", (Second edition b.). London: Sage Publications.
- Yanıkaya, B. (2009). "Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Şiddet", (Haz.) Barış Çoban, Medya Milliyetçilik Şiddet, İstanbul: Su Yayınları, 11-27.
- Van Dijk, T. A. (2010). "Söylem ve İktidar" Nefret Suçları ve Nefret Söylemi, (Der. Özlem Dalkıran), İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, Ss. 9-45.
- Weber, A.(2009). "Nefret Söylemi El Kitabı", Çeviri: Metin Çulhaoğlu, Avrupa Konseyi Yayınları
Weber, A.(2011). "Nefret Söylemi El Kitabı", Çeviri: Metin Çulhaoğlu, Avrupa Konseyi Yayınları

İnternet Kaynakça

- https://www.alternatifbilisim.org/wiki/t%c3%bcrckiye%e2%80%99de_%c4%b0internet%e2%80%99in_durumu_2015_raporu#3._c4.b0internet_ortamında_nefret_s.c3.96ylem.c4.b0_ve_ayrımcı_d.c4.b0, Erişim tarihi: 01.06.2016).
- (<http://www.alex.com/topsites/countries/tr>). Erişim tarihi:01.06.2016
- <http://www.arsivbelge.com/yaz.php?sc=1430>, Erişim tarihi: 29.09.2016
- https://docs.google.com/document/d/1nxmayerb6axl_veoct_vz2i8c17hna4heoul6drjjnm/edit?hl=en_us&pli=1#, Erişim tarihi: 01.06.2016
- <https://eksisozluk.com/eksi-sozluk-kullanım-kosulları--2602576>, Erişim tarihi: 01.06.2016
- <http://www.hsyk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/f20fbc23-8676-4066-9213-3f0b00798adf.pdf>, Erişim tarihi: 01.06.2016
- http://istanbul.mazlumder.org/webimage/suriyeli_multeciler_raporu_2013.pdf, Erişim tarihi: 29.09.2016
- <http://nefretsoylemi.org/rapor/mayis-agustos-rapor-final.pdf>, Erişim tarihi:10.05.2016
- <http://www.tusev.org.tr/tr/yasal-calismalar/diger>, Erişim tarihi: 01.06.2016
- <https://yenimedya.wordpress.com/tag/yeni-medya-okuryazarligi/> Erişim tarihi: 01.06.2016